

Regjeringens utredning av atomvåpenforbudet

Regjeringens utredning om FN-traktaten som forbyr atomvåpen og konsekvenser for Norge ble lagt fram 8. oktober som et kapittel i budsjettokumentene. Den konkluderer med at Norge ikke bør bli del av atomvåpenforbudet.

Uheldig prosess

ICAN og Leger mot atomvåpen mener at framgangsmåten er uheldig. Spørsmålet om Norges forhold til atomvåpenforbudet er en svært viktig sak som krever grundig diskusjon. Den prosessen som er valgt, gir dårlige vilkår for det, og saken forsvinner lett i diskusjonene om budsjettmidler. Derfor blir det svært viktig at dere på Stortinget, som ba om en utredning av spørsmålet, sørger for at saken får en grundig behandling utover selve budsjettprosessen.

Lav kvalitet

Vi mener at regjeringens utredning gir et svakt forsvar for at Norge skal stå utenfor atomvåpenforbudet. Utredningen er overflatisk (bare 10 sider lang), unøyaktig og lite gjennomarbeidet. Den inneholder mange ubegrunnede påstander, uklårheter og selvmotsigelser. Vi nevner noen:

- Fire norske forskere har gitt innspill, men det framkommer ikke hvilke synspunkter de har gitt og hvilke deler av analysen som bygger på deres eller andres innspill.
- Andre lands prosesser og konklusjoner er upresist og feilaktig gjengitt.
- Utredningen fremholder at tilslutning til forbudet vil være «prinsipielt i strid med våre NATO-forpliktelser», uten å oppgi hvilke konkrete forpliktelser det er snakk om.
- Regjeringen slår fast at videre nedrustning «må skje innenfor rammene av NPT» (ikkespredningsavtalen), men unnlater å nevne at NPT ikke er et forum for forhandling av nye juridiske instrumenter og at femti år med NPT-møter ikke har ført til enighet om betingelsene for destruksjon av et eneste atomstridshode.

Fersk forskningsrapport

For å bidra til en grundig og kunnskapsbasert debatt om atomvåpenforbudet, har Leger mot atomvåpen bestilt en forskningsrapport. Rapporten «The TPNW and its implications for Norway» er skrevet av statsvitere og folkerettsjurister som er blant de fremste ekspertene på kjernefysisk nedrustning her i landet. Rapporten gjennomgår atomvåpenforbudets innhold og forholdet til eksisterende juridiske og politiske forpliktelser. Den ser også på hva som vil være konsekvensene for Norge av å tilslutte seg forbudstraktaten, og av å velge å stå utenfor traktaten, og om det er andre tiltak som kan bidra til å oppnå det samme formålet.

Forskningsrapporten gir en omfattende gjennomgang og analyse av forpliktelser som følger av norsk NATO-medlemskap. Et interessant funn er at NATO-medlemskap ikke innebærer noen forpliktelse til å støtte kjernefysisk avskrekking, og dermed ikke står i veien for å underskrive atomvåpenforbudet. Rapporten viser også at det kreves beskjedne endringer i norsk praksis for å være i samsvar med forbudstraktaten.

Ingen rettslige hindre

Både regjeringens utredning og forskningsrapporten konkluderer med at det ikke er rettslige hindre for at Norge blir del av atomvåpenforbudet. Begge sier videre at det ikke er noen motsetning mellom forbudet og ikkespredningsavtalen. Spørsmålet om norsk tilslutning er altså et spørsmål om politisk vilje.

Ingen nøytral posisjon

Å forholde seg passiv til atomvåpenforbudet, er ikke en nøytral handling. Forbudet finnes, og vil tre i kraft og gjelde som internasjonal rett når 50 land har ratifisert traktaten. Det vil skje relativt snart. I dag har 69 land signert og 19 ratifisert, og antallet øker stadig. Om Norge blir stående utenfor atomvåpenforbudet, vil vi bidra til å skjerme atomvåpenstater fra diplomatisk press, og på den måten stille oss i veien for nedrustning, i strid med FN-majoritetens bestrebelser. Norge vil kunne oppfattes som en del av problemet heller enn en del av løsningen. Å si nei til atomvåpenforbudet, vil også skade Norges omdømme som fredsnasjon som markerer seg på nedrustning og humanitære spørsmål.

Norsk støtte til forbudstraktaten vil styrke normen mot atomvåpen og bidra til å skape bedre betingelser for framtidig nedrustning. Det kan sammenlignes med da Norge og andre land uten atomvåpen bidro til å etablere normen om ikkespredning ved å tilslutte seg ikkespredningsavtalen fra 1968, som lenge møtte sterk motstand fra stater som var i stand til å produsere atomvåpen.

Frykt for reaksjoner fra allierte

Hvis Norge tilslutter seg atomvåpenforbudet, kan vi ikke lenger gi uforbeholden støtte til NATOs atomavskrekingsstrategi. Å støtte atomvåpenforbudet vil ikke være populært blant alle allierte. Rapporten fra Folkerettsinstituttet gir imidlertid en rekke eksempler på at NATO-land og andre allierte inntar avvikende standpunkt i atomvåpenspørsmål, uten at de møter alvorlige reaksjoner – selv om de fra starten møter sterk motstand og kritikk fra atomvåpenstater. De skriver videre at konsekvensene av norsk tilslutning nok vil være mindre dramatiske enn debatten av og til kan indikere.

Hvordan tilslutning skjer har dessuten stor betydning. Norge kan reservere seg mot å delta i atomavskrekking gjennom fotnoter eller tolkningsuttalelser til NATO-dokumenter i stedet for å blokkere vedtakelse av dem. Vi kan begynne med å si at vi støtter forbudet og ønsker å bli del av traktaten, og gi oss selv litt tid på faktisk å ratifisere, og i mellomtida jobbe for å få med oss flere NATO-land. Vi kan også velge tolkningsalternativer som ikke er de mest inngripende, for eksempel med tanke på transitt (ikke kreve eksplisitte garantier for at fartøy på norsk territorium ikke inneholder atomvåpen). Norge kan velge en tilnærming som gir mindre friksjon og demper risikoen for negative reaksjoner fra allierte.

Forskjell på lojalitet og servilitet

Allerede i dag har NATO-land svært ulike posisjoner i atomvåpenspørsmål. Det har vært mange drakamper og konflikter. Standpunkt som i utgangspunktet var upopulære og møtte motstand fra atomvåpenstater, er i dag ukontroversielle.

Norge har alltid hatt en selvstendig atomvåpenpolitikk kombinert med NATO-medlemskap, og det er en tradisjon vi bør videreføre.

Atomvåpen er det verste masseødeleggelsesvåpenet som finnes, og et flertall av verdens land har sagt tydelig ifra om at atomvåpen ikke skal anses som legitime stridsmidler. Norge kan enten velge å gå sammen med FN-majoriteten og støtte og forsterke en slik utvikling, eller vi kan velge å stå utenfor avtalen og dermed stille oss på atomvåpenstatenes side.

Norge bør signere atomvåpenforbudet og si tydelig at vi støtter traktaten og jobber for å bli del av den.

